

III

(Akty przygotowawcze)

EUROPEJSKI KOMITET EKONOMICZNO-SPOŁECZNY

477. SESJA PLENARNA W DNIACH 18 I 19 STYCZNIA 2012 R.

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Jednolity rynek w obszarze praw własności intelektualnej – Wspieranie kreatywności i innowacji celem zapewnienia wzrostu gospodarczego, atrakcyjnych miejsc pracy oraz wysokiej jakości produktów i usług w Europie”

COM(2011) 287 wersja ostateczna

(2012/C 68/05)

Sprawozdawca: **Denis MEYNENT**

Dnia 24 maja 2011 r. Komisja, działając na podstawie art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, postanowiła zasięgnąć opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie

komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Jednolity rynek w obszarze praw własności intelektualnej – Wspieranie kreatywności i innowacji celem zapewnienia wzrostu gospodarczego, atrakcyjnych miejsc pracy oraz wysokiej jakości produktów i usług w Europie”

COM(2011) 287 wersja ostateczna.

Sekcja Jednolitego Rynku, Produkcji i Konsumpcji, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię dnia 19 grudnia 2011 r.

Na 477. sesji plenarnej w dniach 18–19 stycznia 2012 r. (posiedzenie z 18 stycznia) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 160 do 3 – 7 osób wstrzymało się od głosu – przyjął następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 Prawa własności intelektualnej powinny nadal odgrywać tradycyjną rolę bodźca innowacyjności i wzrostu. System ochrony, którego zmiany chce Komisja, powinien zachować ten klasyczny aspekt, nie skupiając się jednak całkowicie na podejściu czysto własnościowym i finansowym, choć trzeba mieć na uwadze, że obecnie kapitalizacja giełdowa największych przedsiębiorstw międzynarodowych opiera się w znacznym stopniu na zasobach praw niematerialnych i licencjach, których wartość musi być zapisana w bilansie, zgodnie z międzynarodowymi standardami sprawozdawczości finansowej (IFRS).

1.2 Strategia dotycząca praw własności intelektualnej na jednolitym rynku przedstawiona przez Komisję jest jedno-

ześnie istotnym i komplementarnym elementem strategii „Europa 2020”, aktu o jednolitym rynku i agendy cyfrowej dla Europy. Strategia w tej dziedzinie jest niezbędna ze względu na coraz większy udział niematerialnej części gospodarki i na jej coraz bardziej finansowy charakter. Nie należy jednak zapominać, że obecne przemiany opierają się na kształceniu, na coraz większych umiejętnościach osób i na ich wiedzy, które zapewniają wzrost nowej gospodarki. Wymiar ludzki i interes publiczny powinny być integralną częścią strategii. Komitet uważa, że nie wynika to jasno z przedstawionych propozycji i analiz.

1.3 Ponadto, jak zawsze podkreślał to Komitet w swych wcześniejszych opiniach, priorytetem powinno być umożliwienie MŚP ochrony ich wynalazków i produktów, a jednocześnie dostęp do potencjału wiedzy, jaki stanowią

patenty, a także strategie handlowe i reklamowe, które stają się coraz bardziej zróżnicowane w społeczeństwie opartym na wiedzy.

1.4 Komitet od dawna oczekuje na europejski patent i możliwość ujednoczenia orzecznictwa sądów krajowych w skali jednolitego rynku. EKES ma nadzieję, że dojdzie do ich urzeczywistnienia w interesie przedsiębiorstw i gospodarki europejskiej, które znajdują się w niekorzystnej sytuacji wobec konkurencji zewnętrznej. Komitet oczekuje, że inicjatywy Komisji znacznie ograniczą koszty transakcji, zwłaszcza w odniesieniu do opatentowania wynalazków.

1.5 Komisja przedstawi w 2012 r. wniosek legislacyjny dotyczący pobierania opłat z tytułu praw autorskich w kontekście rozpowszechniania muzyki *on-line*. Komitet kładzie nacisk na konieczność przeprowadzenia wcześniejszych i nieformalnych konsultacji w tej sprawie z organizacjami przedstawicielskimi w zakresie odpowiednich praw i interesów, w tym praw i interesów użytkowników i pracowników. Nalega także na przejrzystość i kontrolę organów zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi, które muszą mieć naczelną rolę w proponowanym systemie pobierania opłat z tytułu tych praw. Jeżeli chodzi o opłatę za kopiowanie na użytek prywatny, Komitet uważa, że jest ona niesprawiedliwa, gdyż kopiowanie takie objęte jest całkowicie zasadą „uczciwego użytkownika” (*fair use*). W każdym razie opłata taka nie powinna dotyczyć twardego dysku używanego przez przedsiębiorstwa w ramach ich działalności przemysłowej i handlowej.

1.6 Ponadto nie wystarczy traktowanie praw własności intelektualnej jako papierów wartościowych, ewentualnie wymiernych na specjalistycznej europejskiej giełdzie, ponieważ możliwości dostępu nie byłyby takie same dla europejskich MŚP i dla wielkich korporacji międzynarodowych i mogłyby to przyspieszyć ucieczkę europejskich innowacji na inne kontynenty. Komitet z zainteresowaniem oczekuje na konkretne propozycje Komisji w tym względzie.

1.7 Przyszła zharmonizowana polityka w zakresie praw własności intelektualnej powinna uwzględniać także interes ogółu i prawa konsumentów, a także rzeczywisty udział wszystkich grup społecznych w refleksji i w procesie opracowania ogólnej i wyważonej strategii w tej dziedzinie. W istocie chodzi tu o wniesienie chronionej w ten sposób innowacyjności i kreatywności do wspólnego zasobu wiedzy społeczeństwa i o upowszechnianie i rozwijanie kultury, informacji, edukacji i kształcenia oraz, bardziej ogólnie, podstawowych praw zbiorowych w państwach członkowskich.

1.8 Zbliżenie przepisów krajowych dotyczących ochrony praw niematerialnych i karanie podrabiania są niezbędne na jednolitym rynku, aby ułatwić współpracę administracyjną i celną oraz, w odpowiednich wypadkach, policyjną i sądowiczą w zakresie dochodzeń i karania najpoważniejszych naruszeń chronionych praw, kiedy naruszenia te mają charakter handlowy, a zwłaszcza kiedy zagrożone jest zdrowie i bezpieczeństwo konsumentów.

1.9 W istocie, podrabianie na dużą skalę i nielegalne kopiowanie w celach handlowych są często bezpośrednio związane

ze zorganizowaną przestępczością, a ryzyko zatrzymania i kary orzekane za ten rodzaj przestępczości nie są wystarczająco odstraszające.

1.10 W związku z tym Komitet popiera strategię Komisji, by rozwijać skoordynowane działania i politykę i prowadzić rzeczywistą współpracę administracyjną, które są jej niezbędnym filarem, zarówno w interesie przedsiębiorstw, jak i w interesie ogólnym.

1.11 Obecnie przykłady płatnego rozpowszechniania muzyki *on-line* wdrożone przez takie firmy jak Apple, Amazon, Google czy Deezer wykazują, że obrona wartości praw autorskich nie musi oznaczać robienia przestępców z młodych ludzi, pod warunkiem, że ceny są rozsądne i przystępne: wtedy nielegalne kopiowanie na użytek prywatny traci główny element swojej atrakcyjności.

1.12 W większości wypadków naruszenia omawianych praw niematerialnych właściwe są sądy cywilne, ale – pomijając zwyczajową powolność procedur – ciężar dowodu leżący po stronie MŚP jest często przesadny, zwłaszcza w wypadkach naruszeń poza ich krajem. Należałoby przewidzieć specjalne procedury w ramach jednolitego rynku w zakresie dochodzeń, zajęć, wzajemnego uznawania aktów administracyjnych i sądowych, odwrócenia logiki co do ciężaru dowodu.

1.13 Wynagrodzenie szkody pokrzywdzonym również może okazać się trudne w kontekście międzynarodowym. Kwestia ta powinna być przedmiotem współpracy między zainteresowanymi krajami, aby zapewnić właścicielom praw odszkodowanie odpowiadające możliwie jak najlepiej rzeczywistej poniesionej szkodzi, niezależnie od grzywny i innych kar, które mogą orzec sądy.

1.14 Potrzebne są jasne ramy prawne wobec „rozwiązań” prywatnych (kody itp.), a zwłaszcza – zamiast takich inicjatyw – kontrola sądowicza i gwarancje przestrzegania procedur i praw indywidualnych, które muszą stać się oczywistością: prawo do informacji, do poszanowania prywatności, do wolności słowa i komunikacji oraz gwarancja neutralności internetu.

1.15 Jednocześnie należałoby stosować w praktyce ogólną zasadę proporcjonalności między przestępstwem a karą. W tym duchu trzeba by znolizować niektóre przepisy krajowe, bardzo inwazyjne i represyjne w stosunku do nieuprawnionego kopiowania produktów audiowizualnych dokonywanego na małą skalę za pomocą internetu przez osoby indywidualne, których celem nie jest handel. Nie należy sprawiać wrażenia, że prawodawstwo jest opracowywane pod wpływem lobbingu, a nie zgodnie z podstawowymi zasadami prawa karnego.

1.16 Komitet oczekuje również z zainteresowaniem propozycji Komisji dotyczących przeglądu przepisów dotyczących znaków handlowych i ich zharmonizowania i odnowienia w ramach jednolitego rynku. Uważa bowiem, że tego rodzaju odnowienie i poprawa ochrony są konieczne ze względu na ich znaczenie dla oceny wartości spółek.

2. Propozycje Komisji

2.1 Kiedy myślimy o dobrach niematerialnych często w pierwszej chwili mamy na myśli badania, patenty i ogólniej innowacje technologiczne. Tymczasem choć bezsprzecznie elementy te są atutami o decydującym znaczeniu dla konkurencyjności, to istnieje także inna kategoria aktywów niematerialnych: cały obszar dóbr niematerialnych związanych z działaniem wyobraźni. Obejmuje on szereg działań, koncepcji i sektorów, które odpowiadają szeroko rozumianej twórczości kulturalnej i artystycznej, projektowanie, reklamę, znaki handlowe itd. Wszystkie te działania łączy jeden wspólny aspekt: ich podstawą są pojęcia „twórczość” i „kreatywność”.

2.2 Nowe fakty, takie jak ratyfikacja przez Unię i państwa członkowskie „traktatów internetowych” Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (WIPO), tzn. traktatu WIPO o prawie autorskim (WCT) i traktatu WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach (WPPT), nie mogły zostać uwzględnione w propozycjach Komisji w 2009 r. W obecnym komunikacie uwzględniono ten nowy kontekst oraz kontekst międzynarodowego traktatu na rzecz walki z podrabianiem (ACTA - *Anti-counterfeiting trade agreement*).

2.3 Wyróżniamy dwie formy własności niematerialnej (czy też intelektualnej): przemysłową oraz literacką i artystyczną.

2.4 Dwa główne kierunki działań w ramach ochrony wynalazców i twórców odpowiadają dwóm historycznym szeroko stosowanym formom prawnym, czyli patentowi w przypadku wynalazków mogących mieć zastosowanie przemysłowe i prawom autorskim (albo jego bardziej ograniczonej wersji *copyright in common law* - czyli w prawie zwyczajowym) w odniesieniu do publikacji i innych form twórczości literackiej, audiowizualnej i artystycznej.

2.5 Komunikat ma przedstawić ogólną strategię opracowaną przez Komisję, by stworzyć rzeczywisty jednolity rynek własności intelektualnej, którego obecnie brak w Europie. Chodzi o to, by umożliwić powstanie europejskiego systemu prawa własności intelektualnej, który byłby dostosowany do gospodarki jutra i który wynagradzałby działania nowatorskie i twórcze. Byłby on także źródłem potrzebnych zachęt do działań nowatorskich w UE i pozwalałaby na rozkwit różnorodności kulturowej dzięki nowym otwartym i konkurencyjnym rynkom treści.

2.6 Mamy tu do czynienia ze zbiorem propozycji, z których część dotyczy polityki od dawna już realizowanej wymagającej jednak harmonizacji i dostosowania, a część stanowi zupełnie nowe propozycje mające doprowadzić do włączenia praw własności intelektualnej do europejskiego jednolitego rynku i zintegrowanie ich na nim.

2.7 Niektóre propozycje nie zostały wyraźnie sformułowane i trzeba wielu miesięcy zanim będziemy mieli do dyspozycji konkretne wnioski dotyczące formy organizacyjnej europejskiego rynku praw własności intelektualnej z punktu widzenia harmonizacji ochrony znaków handlowych. Komisja zaprezentuje w 2012 r. wnioski dotyczące zarządzania prawami dotyczącymi plików muzycznych *on-line*.

2.8 Prace nad innymi wnioskami już od dłuższego czasu są zaawansowane. Na przykład ku końcowi zbliżają się prace dotyczące jednolitego patentu, po trzydziestu latach wysiłków, oraz harmonizacja ustawodawstw i konkretnych środków w zakresie zwalczania podrabiania i piractwa produktów czy pasożytnictwa na znakach handlowych. Wnioski te zostały obecnie sformułowane w zharmonizowanych i spójnych ramach, by wspólnie z pozostałymi tekstami przyczyniły się do skuteczności zaproponowanej strategii.

3. Ogólne uwagi Komitetu

3.1 Zdaniem Komitetu nowoczesny a zarazem zintegrowany europejski system praw własności intelektualnej znacznie przyczyniłby się do wzrostu, tworzenia trwałych miejsc pracy i do konkurencyjności gospodarki europejskiej, czyli do realizacji głównych celów strategii „Europa 2020”. W przeszłości Komitet regularnie wypowiadał na ten temat i wysuwał sugestie dotyczące własności przemysłowej i własności literackiej i artystycznej na jednolitym rynku (¹).

3.2 Prawa własności intelektualnej obejmują prawa do wykorzystania przemysłowego i handlowego, takie jak patenty i wzory użytkowe, znaki handlowe, nowe gatunki roślin, prawa odnoszące się do baz danych i schematów ideowych układów elektronicznych, wzorów i modeli przemysłowych, oznaczeń geograficznych, prawa autorskie i prawa pokrewne, tajemnice produkcji itd.

3.3 Sam tylko sektor przemysłu opartego na wiedzy to 1,4 mln MŚP w Europie i 8,5 mln miejsc pracy. W porównaniu do innych sektorów gospodarki charakteryzuje go szybki i stały wzrost, co przyczynia się do ożywienia koniunktury.

3.4 Komisja potwierdza, że „Prawa własności intelektualnej są prawami własnościowymi”. Są to prawa pokrewne prawu własnościowemu, choć faktycznie są to prawa niematerialne, które chronią ich właściciela przed kopiowaniem i konkurencją. Są one wyjątkiem w stosunku do wolnej konkurencji jako forma tymczasowego monopolu chronionego prawem własności lub certyfikatem wydanym przez właściwe władze państwowe (patent itp.), bądź uznanego w ustawach rządowych (prawa autorskie i prawa pokrewne).

3.5 Właściciele tych praw mogą przenieść te prawa lub sprzedać wyłączenie prawo do zwielokrotniania jako licencję, co jest zbliżone do prawa własności niematerialnej, którego ochrona jest jednak w praktyce bardziej niepewna od prawa własności dóbr materialnych ze względu na różne ich podstawy. Monopole tymczasowe są uznane i chronione jedynie w ogólnym interesie, w trosce o powiększanie potencjału zgromadzonej wiedzy i technologii, by zachęcać do rozwoju przemysłowego i kulturalnego.

(¹) Dz.U. C 18 z 19.1.2011, s. 105;
Dz.U. C 116 z 28.4.1999, s. 35;
Dz.U. C 32 z 5.2.2004, s. 15;
Dz.U. C 77 z 31.3.2009, s. 63.

3.6 Aspekt interesu ogólnego nie przejawia się w kwestiach dotyczących oprogramowania, które nie podlega obowiązkowi publikowania swych źródeł tam, gdzie wydaje się patenty w celu ich ochrony. Prawo europejskie wyklucza ochronę oprogramowania za pomocą patentów (konwencja monachijska o patencie europejskim) i chroni za pomocą prawa pokrewnego prawu autorskiemu nie źródła, lecz jedynie efekty stosowania oprogramowania zamkniętego. Stanowi to jednak pewną trudność, gdyż te same skutki można osiągnąć dzięki różnym oprogramowaniom. Ponadto konkretne zobowiązania wiążą się z ochroną prawa autorskiego do oprogramowania z punktu widzenia interoperacyjności różnych oprogramowań, co może zezwalać na dekompilację. Ochrona, rozciągająca się zasadniczo na okres pięćdziesięciu lat, wydaje się jednak przesadna w dziedzinie, w której odnowa i innowacja są nadzwyczaj szybkie i gdzie wygrywający zgarnia wszystko (*winner takes all*) na rynku, gdzie technologie i oprogramowania ciągle się zmieniają i przekształcają.

3.7 Wręcz przeciwnie, pewne ruchy przeciwstawiają się tradycyjnym formom ochrony i tworzą licencje publiczne wolnego dostępu, takie jak „*General Public Licence*” w odniesieniu do oprogramowania i „*creative commons*” w odniesieniu do dziedzin literackich i artystycznych. Mamy tu do czynienia z kontestacją klasycznej ochrony uznanej za hamulec społeczeństwa wiedzy i informacji. Takie licencje wolnego dostępu, które stanowią znaczną część rynku globalnego, powinny być uznane i chronione na równi z innymi licencjami, na które istnieje tytuł własności.

3.8 Można stosować odstępstwa od ochrony czasowej w imię interesu ogólnego (licencje przymusowe w sytuacji, gdy właściciele praw odmawiają udzielenia licencji w niektórych krajach czy też w odniesieniu do leków w przypadku epidemii lub epizootii). W przeszłości, zanim umowy TRIPS i niedawne umowy Światowej Organizacji Własności Intelektualnej nadały prawom niematerialnym związanym z handlem międzynarodowym wymiar szerszy lub wręcz uniwersalny, wiele krajów nie przyznawało faktycznej ochrony lub ochrona ta była ograniczona, czasem tolerowały one naruszenia prawa własności intelektualnej lub literackiej, by stworzyć bazę przemysłową lub rozwinąć swą wiedzę (Japonia, niektóre kraje europejskie itd.). Coraz rzadziej napotyka się te praktyki, ale państwa mogą wykazywać wyższy lub niższy poziom represji i tolerancji w stosunku do faktycznego podrabiania (Chiny, Indie itd.).

3.9 Rozwój aktywów niematerialnych (znaki handlowe) umożliwia przedsiębiorstwu odróżnienie się od konkurentów, wprowadzenie na rynek nowych produktów, nowych koncepcji i, ogólnie, zwiększenie konkurencyjności pozacenowej, co w ostatecznym rachunku przysparza mu dodatkowych klientów i daje dodatkowe dochody, jak i nowe miejsca pracy. Rozprzestrzenia się praktyka podrabiania i pasożytowania na zdobyczach innych firm, co zagraża tak zatrudnieniu, jak i inwestycjom, oraz zdrowiu i bezpieczeństwu konsumentów, a także zaufaniu do kopiowanych lub podrabianych znaków handlowych. Zmniejsza to możliwości udzielania licencji oraz oczekiwane dochody i podatki.

3.10 Tymczasem wartość generowana przez te aktywa jest coraz częściej brana pod uwagę przy określaniu wartości giełdowej wielkich przedsiębiorstw gospodarki niematerialnej

w kontekście zdominowania tej gospodarki przez aspekt finansowy. Główne kapitalizacje giełdowe przedsiębiorstw, takich jak Microsoft, Apple, IBM (portfel 40 000 patentów), Google czy Facebook, składają się w 90 % z aktywów niematerialnych. Odsetek ten zmienia się w zależności od sektora gospodarki, lecz pozostaje dość wysoki – 40–90 % kapitalizacji giełdowych przedsiębiorstw na rynku. Nowe standardy rachunkowości wymagają wykazania w bilansie wartości niematerialnych, co stwarza poważny problem ich wyceny.

3.11 Tak znaczna zmiana ma bezpośrednie skutki dla samego pojęcia „własności intelektualnej”, której charakter faktycznie zmienił się od czasu, kiedy tradycyjnie stosowano patenty i prawa autorskie, co znalazło swe odzwierciedlenie w najnowszych konwencjach Światowej Organizacji Własności Intelektualnej. Komisja zwróciła się do Światowej Organizacji Własności Intelektualnej o wpisanie ochrony baz danych do porządku obrad najbliższej konferencji z myślą o przygotowaniu umowy międzynarodowej.

3.12 Wyjaśnia to powstanie ACTA (międzynarodowego traktatu na rzecz walki z podrabianiem) i warunki jego przyjęcia (nie usprawiedliwiają ich jednak): traktat ten ma na celu transgraniczne wprowadzenie środków ochrony prawa własności w odniesieniu do patentów i praw autorskich wpisanych w porozumieniach TRIPS WTO. Niektóre kraje, takie jak Chiny i Indie blokują w Genewie przyjęcie środków wdrażania TRIPS i w ten sposób uniemożliwiają wszelką faktyczną ochronę praw niematerialnych w handlu międzynarodowym.

3.13 Zasadniczo traktat ACTA nie powinien zmieniać *acquis* wspólnotowego. Tymczasem jego wyłączne ukierunkowanie na umocnienie ochrony praw właścicieli poprzez środki natury celnej, policyjnej i współpracę administracyjną nadal zakłada szczególne podejście do własności praw; pozostałe prawa ludzkie, bez wątpienia najbardziej podstawowe, takie jak prawo do informacji, do opieki zdrowotnej, do wystarczającego wyżywienia, do wyboru materiału siewnego przez rolników, do kultury, nie są uwzględniane w wystarczającym stopniu. Będzie to miało wpływ na przyszłe ustawodawstwo europejskie, które zostanie przyjęte z myślą o harmonizacji legislacji państw członkowskich. Zindywidualizowana i oparta na wyłączności koncepcja własnościowa tymczasowych odstępstw od wolnej konkurencji nie pozostaje bez wpływu na przyszłość społeczeństwa wiedzy i informacji oraz praw ludzkich trzeciej generacji włączonych do Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej.

3.14 Należy zauważyć, że wynalazki kwalifikujące się do opatentowania różnią się znacznie w zależności od kraju, zwłaszcza jeśli chodzi o nowe technologie. Oprogramowania posiadają specyficzne cechy i są chronione w pewnych krajach przez patenty – np. w USA, a gdzie indziej przez odrębne prawa autorskie – np. w Europie, jednak te sprzeczne systemy stwarzają w obu wypadkach poważne przeszkody dla innowacji i są źródłem, np. w Stanach Zjednoczonych, nieproporcjonalnie wysokich kosztów obrony prawnej. Wydanie zwykłego patentu stwarza znaczną niepewność prawną; Stany Zjednoczone przeprowadziły właśnie reformę amerykańskiego biura patentowego USPTO i przegląd systemu ochrony nowych technologii, zwłaszcza oprogramowań, by wydawać patenty dobrej jakości i dzięki temu stworzyć warunki sprzyjające innowacji i bezpieczeństwu prawnemu.

3.15 Procedura rozpatrywania roszczeń ma podstawowe znaczenia i musi wykazywać nienaganną jakość oraz być uznana w odniesieniu do przyszłego patentu unijnego, by jej wartość została bezwarunkowo uznana i by uniknąć w miarę możliwości skarg i procesów. Europejska Organizacja Patentowa dysponuje wykwalifikowanym personelem, trzeba mu jednak dać dość czasu na przestudiowanie każdego wniosku, by zagwarantować taką jakość, która powinna być znakiem szczególnym wyróżniającym innowację europejską. Podobnie jakość tłumaczenia z języków narodowych na języki robocze wybrane przez konwencję londyńską powinna być przedmiotem takiej samej troski a teksty te powierzane tłumaczom technicznym. Komitet uważa, że poziom obecnych programów tłumaczeń automatycznych jest jeszcze zbyt niski, by uzyskać wymaganą jakość specjalistycznego języka techniczno-prawnego i wysoki poziom zapisu patentów⁽²⁾.

4. Szczegółowe uwagi Komitetu

4.1 Ochrona patentowa wynalazków

4.1.1 Zgodnie z konwencją monachijską wynalazki cechujące się nowatorskimi cechami i mogące mieć zastosowanie przemysłowe mogą być przedmiotem wniosku o ochronę patentową. Oprogramowanie, metody biznesowe, algorytmy i równania oraz odkrycia naukowe nie mogą zostać opatentowane. Podważanie tych zasad w odniesieniu do oprogramowania (które jest algorytmem) i odkryć genetycznych (genom ludzki, rola genów) jest przedmiotem debat w świetle silnych sprzeciwów. Stany Zjednoczone wydają patenty w dziedzinach, które są odstępstwem w europejskim systemie patentowym (zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego). Działania te stwarzają poważne problemy i są źródłem nadmiernych kosztów związanych z ochroną w przypadkach sporów.

4.2 Ochrona oprogramowania

4.2.1 „Dyrektywa Rady nr 91/250/EWG przyznaje ochronę prawa autorskiego oprogramowaniu komputerowemu jako dziełu literackiemu w rozumieniu Konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych (Paryż, 1971). Kwestia autorstwa pozostała w znacznej mierze pozostawiona do decyzji państwom członkowskim UE. Pracodawcy są upoważnieni do korzystania z praw gospodarczych związanych z oprogramowaniem stworzonym przez ich pracowników. Autorskie prawa osobiste są wyłączone z ram niniejszej dyrektywy⁽³⁾. Dyrektywa ta nie reguluje problemu praw twórców jako pracowników najemnych ani w zakresie praw autorskich, ani w zakresie patentów.

4.2.2 Komitet sugeruje, by Komisja zbadała możliwość odrębnej ochrony oprogramowania na okres bardzo ograniczony. Można by przeprowadzić przegląd dyrektywy 91/250/EWG⁽⁴⁾, by znacznie skrócić okres ochrony np. do pięciu lat i zobowiązać następnie do publikowania źródeł, ze względu na tempo innowacji i wprowadzania nowych wersji oprogramowania przez głównych jego producentów.

⁽²⁾ Europejska Organizacja Patentowa korzysta z narzędzi tłumaczeniowych jednak w zakresie ograniczonym do trzech języków oficjalnych.

⁽³⁾ Patrz: COM(2000) 199 wersja ostateczna.

⁽⁴⁾ Dz.U. L 122 z 17.5.1991, s. 42.

4.3 Ochrona baz danych

4.3.1 Chodzi tu o ochronę „*sui generis*” na wzór praw własności literackiej i artystycznej, rozciągającej się jednak na piętnaście lat, podczas gdy utwory zamieszczone lub cytowane w niektórych bazach podlegają prawu autorskiemu. Prawodawstwo europejskie należy do rzadkich legislacji, które obejmują ochroną twórców baz danych, którzy są w znacznej mierze pomijani w większości krajów na świecie.

4.4 Ochrona schematów ideowych układów komputerowych

4.4.1 Karty elektroniczne i procesory informatyczne są przedmiotem powszechnej ochrony „ad hoc” przed zwielokrotnianiem, która została zapisana w postanowieniach z Marrakeszu (1994 r.) ustanawiających WTO.

4.5 Ochrona własności literackiej i artystycznej

4.5.1 Prawa autorskie (skrótowo *copyright* wraz z autorskimi prawami osobistymi) oraz prawo autora do udziału w dochodach ze sprzedaży są przedmiotem powszechnej ochrony w Europie.

4.5.2 Nowoczesne środki zwielokrotniania cyfrowego i transmisji przez internet wpływają na ochronę utworów, zwłaszcza książek, utworów kinematograficznych i muzycznych. Środki te mogą ułatwiać robienie kopii równie dobrej jakości co oryginał i sprzedawanie ich. Działania te są nielegalne w Europie, jednak przepisy krajowe w tej dziedzinie różnią się między sobą. Dlatego też Komitet popiera rzeczywistą harmonizację prawodawstwa z zachowaniem odpowiednich proporcji i równowagi między kontrolami a karami.

4.5.3 W tej dziedzinie szczególnie dobrze rozwinęło się europejskie prawo, które mocno chroni właścicieli praw autorskich i praw pokrewnych. Podobnie sprawy wyglądają w Stanach Zjednoczonych, co uzasadnia znaczną część traktatu ACTA, „tajną” i ograniczoną jedynie do kilku krajów procedurę prac nad tym porozumieniem, a przede wszystkim jego cele dotyczące egzekwowania wobec niemożności doprowadzenia do wyrażenia przez WTO zgody na procedury praktyczne i zobowiązania, ze względu na wymaganą jednogłośnie i blokowanie tej sprawy przez niektóre kraje, takie jak Chiny i Indie.

4.5.4 Niemniej zdaniem Komitetu podejście przyjęte w traktacie ACTA zmierza do stałego umacniania pozycji właściciela praw w stosunku do „publiczności”, której pewne prawa podstawowe (życie prywatne, swobody dostępu do informacji, tajemnica korespondencji, domniemanie niewinności) są coraz bardziej osłabione przez prawodawstwo skierowane na ochronę dystrybutorów treści.

4.5.5 „Zawodowi” oszuści doskonale wiedzą, jak uniknąć jakiegokolwiek kontroli przepływu danych w internecie. „Przykładne” kary nałożone na kilku nastolatków nie przesłonią faktu, że producenci audiowizualni są dziesięć lat w tyle, jeśli chodzi o stworzenie modelu biznesowego dostosowanego do nowych technologii informacji i komunikacji. Aby zmniejszyć koszty postępowania i czas potrzebny na przeprowadzenie procedury, wprowadzono zasady postępowania, czasem przy zachętach ze strony rządu, które zobowiązują dostawców

usług dostępu do internetu do przekazywania dostawcom treści audiowizualnych – sektora o wysokim stopniu koncentracji – nazwisk i adresów domniemanych winnych nielegalnego kopiowania treści znalezionych w internecie. Ryzyko popełnienia błędu nie jest zerowe. Co gorsza temu rodzajowi donosu może jeszcze towarzyszyć odcięcie domniemanym winnym naruszenia dostępu do internetu. O ile może to ulżyć sądom przeciążonym pracą i zwolnić organy prawodawcze z podejmowania działań i zaproponowania utworzenia oficjalnych organów walki z podrabianiem, w kontekście cięć budżetowych, takie rozwiązania na płaszczyźnie prywatnej mogą doprowadzić do wypaczeń, tak samo jak przepisy prawne przyjęte pod naciskiem lobbingu firm dystrybucji filmów i muzyki, stosowane z surowością w wielu krajach, które przynoszą najczęściej niezbyt przekonujące rezultaty a jednocześnie są naruszeniem praw konsumentów, których najczęściej się ignoruje i uważa *en bloc* za potencjalnych oszustów.

4.5.6 O ile samo w sobie konieczne jest dopilnowanie, by przestrzegane były legislacje dotyczące zwalczania podrabiania, które to przepisy w większości przypadków chronią konsumentów przed zagrożeniem dla zdrowia i dla bezpieczeństwa, a także chronią przed utratą miejsc pracy wymagających kwalifikacji i zatrudnienia w środowisku przestrzegającym praw pracowniczych, bardziej wskazane byłoby uściślenie ogólnej koncepcji własności literackiej i artystycznej, by przywrócić stan równowagi w prawodawstwie, które ma podlegać harmonizacji, i wziąć pod uwagę także prawa konsumentów i użytkowników, jak również pracowników dzięki włączeniu ich organizacji przedstawicielskich w prace nad normami w tych dziedzinach.

4.5.7 Dyrektywa⁽⁵⁾ reguluje kwestie radiowego przekazu satelitarnego oraz radiowej retransmisji utworu drogą kablową. Istnieją też inne normy europejskie:

- dyrektywa w sprawie dzieł osieroconych (obecnie rozpatrywana przez ustawodawcę)⁽⁶⁾,
- dyrektywa w sprawie prawa najmu i użyczenia⁽⁷⁾,
- i odstępstw w prawie autorskim⁽⁸⁾.

Akty te są przedmiotem okresowych sprawozdań. „Odstępstwa” i „tolerowanie” powinny zostać rozważone pod kątem jasnego potwierdzenia praw użytkowników w prawie chroniącym ich prawa podstawowe i narzucenie wyjątków, np. w wypadku niepełnosprawności⁽⁹⁾.

4.6 Wniosek Komisji w sprawie jednolitego rynku praw własności intelektualnej i uwagi Komitetu

4.6.1 Wyraźne zarysowuje się i umacnia stała tendencja do utożsamiania tymczasowych praw dotyczących ochrony patentowej, praw autorskich i innych systemów „sui generis” (schematy ideowe układów elektronicznych, wzory użytkowe i modele, nowe gatunki roślin itd.) z prawami własności zbliżonymi do praw własności do dóbr ruchomych i nieruchomych.

Ta tendencja, co do której nie potrafimy stwierdzić, jak długo będzie ona trwała, została wzięta pod uwagę przez Komisję i odcisnęła głębokie piętno na zaproponowanej strategii.

4.6.2 Takie mylenie pojęć odstępstwa czasowego i pojęcia własności wywodzącego się z prawa rzymskiego nie przedstawia jedynie korzyści, chyba że bierzemy pod uwagę jedynie właścicieli praw. Tymczasem zawieszenie prawa do konkurencji i podporządkowanie go systemowi zezwoleń udzielanych przez właścicieli, do czego można sprowadzić licencje, nie tworzy rzeczywistego prawa własności obejmującego wszystkie wynikające z niego uprawnienia. Istnieją już jego ograniczenia w interesie ogólnym (licencje przymusowe), a zasięg terytorialny patentów, jak i różnice prawodawstwa krajowego, w tym w Europie, stanowią ograniczenie ochrony itd.

4.6.3 Niemniej obecna tendencja polega na uznawaniu patentów i licencji za wartości inwestycyjne, gwarancje inwestycyjne a czasem dochodzi nawet do ich sekurytyzacji w perspektywie spekulacji finansowych. Wynika to z ze zdominowania gospodarki przez aspekt finansowy a równocześnie z rozwoju gospodarki treści niematerialnych związanej z nowymi technologiami informacji i komunikacji jak i z nowymi standardami rachunkowości w ramach międzynarodowych standardów sprawozdawczości finansowej. W przyszłości Komisja powinna nadać bardziej konkretną formę swej strategii dotyczącej rynku patentów w formie „narzędzia waloryzacji prawa własności intelektualnej” (giełda europejska?). Głównym problemem nowatorskich przedsiębiorstw typu *start up* w Europie jest niedostateczne powiązanie badań podstawowych z badaniami stosowanymi oraz między uniwersytetami a przedsiębiorstwami, a także stanowczo niedostateczne wprowadzenie kapitału wysokiego ryzyka do innowacyjnych przedsiębiorstw. Komitet zwraca jeszcze uwagę na praktyki stosowane w międzynarodowych koncernach sektora technologii zaawansowanych. Polegają one na nabywaniu raczej MŚP posiadających inżynierów i portfel patentów przedsiębiorstw innowacyjnych a nie zakup licencji, które mogłyby również zostać przyznane konkurencji. Ma to na celu wykorzystanie patentów i innych tytułów własności przemysłowej w odniesieniu do strategii monopolistycznych i zwalczania konkurencji.

4.6.4 Inny filar tej strategii potwierdza główne miejsce jednolitego europejskiego patentu i europejskiego sądu wyższej instancji mającego ujednoczyć orzecznictwo, by rozwiązać poważne problemy napotykanne przez przedsiębiorstwa, zwłaszcza problemy, które utrudniają MŚP dostęp do ochrony własności przemysłowej, oraz by upowszechnić lepszą znajomość aktualnego stanu techniki na jednolitym rynku.

4.6.5 Komitet zawsze stanowczo popierał działania Komisji mające na celu wprowadzenie jednolitego patentu choć jednocześnie wyrażał pewne zastrzeżenia do niektórych rozwiązań stosowanych przez Europejską Organizację Patentową, które nie w pełni stosują się do klauzuli konwencji monachijskiej dotyczących wyraźnego wykluczenia z niej oprogramowania, podczas gdy wszystkie patenty dotyczące oprogramowania i metod biznesowych zostały unieważnione w sądach krajowych, do których skierowano skargi w tej sprawie. Takie praktyki osłabiają pewność prawną, która musi towarzyszyć uzyskaniu patentu, co jest procedurą kosztowną dla składających wniosek o przyznanie patentu (koszty rozpatrzenia wniosku,

⁽⁵⁾ Dz.U. L 248 z 6.10.93, s. 15.

⁽⁶⁾ Opinia EKES-u: Dz.U. C 376 z 22.12.2011, s. 66.

⁽⁷⁾ Dyrektywa 2006/115/WE (Dz.U. L 376 z 27.12.2006, s. 28).

⁽⁸⁾ Dyrektywa 2001/29/WE (Dz.U. L 167 z 22.06.2001, s. 10).

⁽⁹⁾ Opinia EKES-u: Dz.U. C 228 z 22.09.2009, s. 52.

tłumaczenia, opłaty rocznej, zatrudnienia pośredników wyspecjalizowanych w patentach). Takie wady nie powinny wpłynąć na przyszłość patentu wspólnotowego.

4.6.6 Jeśli chodzi o sugestie Komisji, by opracować europejski kodeks praw autorskich i zastanowić się nad możliwością wprowadzenia opcjonalnego prawa autorskiego „jednolitego skutku”, Komitet uważa, że jest to propozycja bardzo ambitna z punktu widzenia harmonizacji i urzeczywistnienia jednolitego rynku, jednak sądzi, że jest jeszcze zbyt wcześnie, by zajmować stanowisko w sprawie hipotez. Wobec tego zwraca się do Komisji z prośbą, by dalej prowadziła badania na ten temat

i przedstawiła konkretne wnioski uwzględniające obecny stan postępu prac w tej dziedzinie w różnych państwach członkowskich.

4.6.7 Komitet uważa, że podatek pobierany przy zakupie wszelkich nośników elektronicznych czy magnetycznych z tytułu finansowania prywatnej kopii opiera się na podstawie domniemania winy. Komitet uważa natomiast, że kopia na użytek prywatny jest uzasadnioną praktyką umożliwiającą zmianę nośnika czy materiału, która powinna zostać uznana jako prawo legalnego właściciela licencji i jako element „uczciwego używania” (*fair use*)⁽¹⁰⁾.

Bruksela, 18 stycznia 2012 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Staffan NILSSON

⁽¹⁰⁾ Ten punkt widzenia podziela ETS w orzeczeniu w sprawie *Padawan*.